

ӘОЖ 37.018.11; МҒТАР 15.41.49
<https://doi.org/10.47526/2020/2664-0686.042>

П.К. ИСКАКОВА¹, Л.М. АТАХАНОВА², Ж. ӘБДІЛӘКІМ³, Х. АҚЙОЛ^{4*}

¹педагогика ғылымдарының кандидаты

Қожжа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің доцент м.а.
(Қазақстан, Түркістан қ.), e-mail: parida.iskakova@ayu.edu.kz
<https://orcid.org/0000-0002-9849-9107>

²Қожжа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің оқытушысы
(Қазақстан, Түркістан қ.), e-mail: laily.mametkankyzy@ayu.edu.kz

³Қожжа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің магистранты
(Қазақстан, Түркістан қ.), e-mail: zhann97707@gmail.com

⁴доктор, профессор, Гази университеті (Түркия, Анкара қ.)

ОТБАСЫНДАҒЫ АНА МЕН ҚЫЗ БАЛА АРАСЫНДАҒЫ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСТЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Мақалада отбасындағы ана мен қыз бала арасындағы қарым-қатынастың өзіндік ерекшеліктері жан-жақты қарастырылады. Бұл мынадай ерекшеліктермен көрсетіледі: ата-аналар мен олардың мінез-құлқының ерекшеліктері; ата-аналардың психологиялық-педагогикалық құзыреттілігі, олардың білім деңгейі; отбасындағы эмоционалдық-адамгершілік ахуал; тәрбиенің әсер ету құралдарының ауқымы; баланың отбасы өміріне қосылу дәрежесі; баланың өзекті қажеттіліктерін есепке алу және оларды қанағаттандыру дәрежесі. Анамен қарым-қатынас – бұл әрбір балада пайда болатын ең күшті байланыс. Қандай жағдай болмасын анамен қарым-қатынас өмір бойы мықты болып қала береді. Мақала авторлары отбасында баланың эмоционалдық-тұлғалық дамуында ата-ана ұстанымдары мен тәрбиелік мәніне басымдық береді. Мақаланың негізгі бөлігі ата-аналардың отбасылық ұстанымдарына, ата-аналардың көңіл-күйі мен мінез-құлқтарына тән ерекшеліктерді, қыз бала мен ата-ана қатынастарындағы ішкі позициясының тәрбиелік мәнінен тұрады. Сонымен қатар, мақалада кәсіби отбасылық психологтардың ата-аналардың қыз балаларымен өзара қарым-қатынасына қатысты мәселелерді шешу тәжірибесі мен психологиялық кеңесі ұсынылады.

Кілт сөздер: отбасы, тәрбие, ата-ана, қыз бала, психология, қарым-қатынас, мінез-құлқ, ерекшеліктер.

Р.К. Iskakova¹, L.M. Atakhanova², Zh. Abdilakim³, H. Akyol⁴

¹Candidate of Pedagogics Sciences, Acting Associate Professor
Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University
(Kazakhstan, Turkistan), e-mail: parida.iskakova@ayu.edu.kz

²Lecturer of Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University
(Kazakhstan, Turkistan), e-mail: laily.mametkankyzy@ayu.edu.kz

³Master Student of Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University
(Kazakhstan, Turkistan), e-mail: zhann97707@gmail.com

⁴Doctor, Professor, Gazi University (Turkey, Ankara)

*Бізге дұрыс сілтеме жасаңыз:

Искакова П.К., Атаханова Л.М., Әбділәкім Ж., Ақйол Х. Отбасындағы ана мен қыз бала арасындағы қарым-қатынастың ерекшеліктері // Ясауи университетінің хабаршысы. – 2020. – №4 (118). – Б. 127–139. <https://doi.org/10.47526/2020/2664-0686.042>

*Cite us correctly:

Iskakova P.K., Atahanova L.M., Ábdilákim J., Akiol H. Otbasyndagy ana men qyz bala arasyndagy qarym-qatynastyń erekshelekteri [Features of the Relationship between the Mother and Girl in the Family] // Iasayı yñversitetiniń habarshysy. – 2020. – №4 (118). – B. 127–139. <https://doi.org/10.47526/2020/2664-0686.042>

Features of the Relationship between the Mother and Girl in the Family

This article discusses the features of the relationship between the mother and girl in the family. This is expressed by the following characteristics: characteristics of parents and their behavior; psychological-pedagogical competence of parents, their educational level; emotional and moral climate in the family; means of education; level of integration into family life; consideration of the actual needs of the child and the degree of their satisfaction. The relationship with the mother is the strongest bond that every child has. No matter what happens, the relationship with my mother remains strong for life. The authors of the article emphasize the role of parents in the emotional and personal development of a child in the family. The main part of the article consists of the features inherent in the family principles of parents, the mood and behavior of parents, the educational value of the internal position in relation to girls and parents. In addition, the article presents the experience and psychological advice of professional family psychologists on solving problems related to the relationship of parents with girls.

Keywords: family, upbringing, parent, girl, psychology, relationships, behavior, features.

П.К. Искакова¹, Л.М. Атаханова², Ж. Абдилаким³, Х. Акйол⁴

¹кандидат педагогических наук, и.о. доцента Международного казахско-турецкого университета имени Ходжа Ахмеда Ясави (Казахстан, г. Туркестан), e-mail: parida.iskakova@ayu.edu.kz

²преподаватель Международного казахско-турецкого университета имени Ходжа Ахмеда Ясави (Казахстан, г. Туркестан), e-mail: Laily.tametkankyzy@ayu.edu.kz

³магистрант Международного казахско-турецкого университета имени Ходжа Ахмеда Ясави (Казахстан, г. Туркестан), e-mail: zhann97707@gmail.com

⁴доктор, профессор, Университет Гази (Турция, г. Анкара)

Особенности взаимоотношений между матерью и дочерью в семье

В данной статье рассматриваются особенности взаимоотношений между матерью и дочерью в семье. Эти особенности выражаются следующими критериями: особенности родителей и их поведения; психолого-педагогическая компетентность родителей, уровень их образования; эмоционально-нравственный климат в семье; объем воспитательных средств воздействия; степень включенности в семейную жизнь; учет актуальных потребностей ребенка и степень их удовлетворения. Отношения с матерью – это самая сильная связь, которая бывает у каждого ребенка. Что бы ни случилось, отношения с мамой остаются крепкими на всю жизнь. Авторы статьи подчеркивают роль родителей в эмоционально-личностном развитии ребенка. Основная часть статьи посвящена особенностям, присущим семейным принципам родителей, настроению и поведению родителей, воспитательному значению внутренней позиции в отношении девочек и родителей. Кроме того, в статье представлены опыт и рекомендации профессиональных семейных психологов по решению проблем, связанных с взаимоотношениями родителей с дочерьми.

Ключевые слова: семья, воспитание, родитель, девочка, психология, отношения, поведение, особенности.

Кіріспе

Қазіргі таңда отбасы қоғам өмірінің көптеген салаларына қосылғаны белгілі, сондықтан отбасы ішіндегі ахуалға көптеген саяси, элеуметтік-экономикалық, психологиялық факторлар әсер етеді. Отбасындағы мүшелер балаларын барлық қасиеттерімен қабылдап, оның сезімдері мен ерекшеліктерін, оның барлық проблемалары мен қуаныштарын қабылдап, оның өз қадір-қасиетін, өзін және айналасындағыларды түсіну қабілетін қалыптастыруға ықпал етеді, оларға құрметпен қарауға үйретеді, қарым-қатынас жасау

қабілеттілігін дамытады. Сондықтан біз, отбасындағы ана мен қыз бала арасындағы қарым-қатынастың өзіндік ерекшеліктерін қарастырмас бұрын, алдымен баланың отбасы және отбасылық қарым-қатынасы туралы түсінігі мен оның эмоционалдық әл-ауқатының маңызды көрсеткіштеріне тоқталуды жөн көрдік.

Отбасында баланың эмоционалдық-тұлғалық дамуында ата-ана қандай рөл атқаратынын түсіну өте маңызды. Әрине, балалар үшін ата-аналары ең маңызды және сүйікті адамдары. Әсіресе мектепке дейінгі жаста балалардың ата-аналарының әділдігіне, мейірімділігіне деген сенімі жоғары болады. Қалыптасқан жеке тұлғаға қарағанда, 3–4 жастағы бала өзін-өзі қорғау механизмдеріне ие болмағандықтан, олар саналы уәждер мен ниеттерді басшылыққа ала алмайды. Сондықтан да ата-аналар олардың ауызша өтініштеріне, іс-әрекеттеріне мұқият қарай отырып, оның мінез-құлқында теріс қылықтардың көрінуіне жол бермеуі тиіс.

Н.Л. Кряжевойдың пікірінше, отбасындағы әр түрлі ұстанымдар – баланың өзін сақтауға және қоршаған ортада жақсы мен жаманды ажырата білуге көмектесетін психологиялық қорғанудың өзіндік құралдары бар екенін айтады. Адам дамуының барлық кезеңінде қалыптасқан және ұрпақтан ұрпаққа берілетін, адамды қорғайтын он ұстанымдардың үлгісі ретінде жақсылық пен зұлымдықты жеңетін мақал-мәтелдер, ертегілер мен әңгімелер жатады [1, 276–280-бб.].

Л.В. Чернецкаяның айтуынша, ата-аналардың отбасылық ұстанымдары – балалар мен ата-ана қарым-қатынасының зерттелген аспектілерінің бірі. Ата-аналар қағидалары деп бала мен ата-ананың эмоциялық қарым-қатынасы, ата-ананың баласын бар болмысымен қабылдауы және оның мінез-құлық тәсілдер жиынтығы түсіндіріледі. Эмоционалдық жайлылық пен психологиялық қорғаныс сезімі өзіне сенімсіз, үрейленген балаларға аса маңызды. Сондықтан ата-аналар өз баласын тыңдап, өз тәжірибесімен бөлісіп, кеңестер беріп, балаларға деген шынайы қызығушылықты танытуы керек. Балалар өздерін қауіпсіз сезінуі керек және бұл жағдайды балаға оны жақсы көретін ата-анасы қамтамасыз етуі тиіс [2, 74–79-бб.].

Дегенмен, қазіргі таңда қосымша табыс көздерін іздеу қажеттілігінен ата-аналардың бос уақытының қысқаруы, психологиялық артық жүктемелердің болуы, стрестер және басқа да көптеген патогенді факторлардың болуы ата-аналарда тітіркендірудің және агрессивті мінез-құлық салдарынан созылмалы шаршау синдромы пайда болуда. Көптеген ата-аналар отбасындағы проблемалардың басы-қасында бола тұра, жиі психологиялық, физикалық агрессияға қарсы тұра алмайтын кішкентай балаға өзінің жағымсыз эмоцияларын көрсетеді. Осылайша, балалар ата-аналардың көңіл-күйіне, эмоциясына және физикалық жағдайына толық тәуелді бола бастайды. Бұл балалардың психологиялық денсаулығына, олардың эмоционалдық әл-ауқатына, өсіп-жетілу кезеңіндегі қарым-қатынас пен мінез-құлқына кері әсерін тигізеді. Жалпы алғанда, психологтар мен әлеуметтанушылар қазіргі заманғы балалар мен ата-ана қарым-қатынастарын ата-ана міндеттерін елемеуге, дене және психологиялық аспектіде жаппай қатыгездік көріністеріне ортақ тенденциямен ерекшеленетінін сипаттайды.

Ғалымдар балалар мен ата-ана қарым-қатынасын зерттеу барысында отбасындағы қарым-қатынастың толық көрінісін салуға мүмкіндік беретін бірқатар аспектілерді анықтады: ата-ананың баламен нақты қарым-қатынасы; ата-ананың уәждемесіне негізделген қарым-қатынас; рефлексия барысында қалыптасқан қарым-қатынас.

Бұл мынадай ерекшеліктермен көрсетіледі:

- * Ата-аналар мен олардың мінез-құлқының ерекшеліктері.
- * Ата-аналардың психологиялық-педагогикалық күзіреттілігі, олардың білім деңгейі.
- * Отбасындағы эмоционалдық-адамгершілік ахуал.
- * Тәрбиенің әсер ету құралдарының ауқымы.
- * Баланың отбасы өміріне қосылу дәрежесі.
- * Баланың өзекті қажеттіліктерін есепке алу және оларды қанағаттандыру дәрежесі.

Американдық психоаналитик Дж. Боулби патогенді ата-аналардың мінез-құлықтарына тән ерекшеліктерді қарастырады. Ол бала үшін келесі жағдайларды ең ауыр деп есептейді:

* ата-аналар баланың махаббат, мейірімділік және т.б. қажеттілігін қанағаттандырмаса және оны толығымен қабылдамаса;

* бала отбасында ерлі-зайыптылар арасындағы жанжалдарды шешу құралы болғанда;

* ата-аналар баланы жек көру немесе отбасынан кету қаупінде тәртіптік шара ретінде пайдаланған жағдайда;

* ата-аналар балаға оның қиындықтарының себебі екендігі туралы ашық немесе жанама түрде мәлімдеген жағдайда;

* отбасында баланың уайымын түсінетін адам болмаған кездерде [3, 137–157-бб.].

Г.Т. Хоментаскасу бала мен ата-ана қатынастарындағы ішкі позициясының тәрбиелік мәнін былайша түсіндіреді:

1. «Мен отбасыма қажетпін және мен сізді жақсы көремін». Мақсаты: қарым-қатынасты эмоциялық қабылдау; өзара құрмет пен демократиялық ұстаным; тәрбиелеудің беделді түрі адамдарға сенім және ынтымақтастыққа дайын болу; өзін-өзі жоғары бағалау және өзін-өзі қабылдау; әлеуметтік құзыреттілік; сенімді байланыстылық.

2. «Мен отбасымды жақсы көремін және отбасыма қажетпін, ал сіз мен үшін барсыз ба?». Мақсаты: отбасы кумирінің түрі бойынша тәрбиелеу; баланың сенімі және оның эмоционалдық-тұлғалық эгоцентризм; өзін-өзі бағалау және МЕН-тұжырымдамасының бұрмалануы; әлеуметтік және коммуникативтік құзыреттіліктің төмендігі; тепе-теңсіздік аффекты; амбивалентті байланыстылығы.

3. «Мені отбасым ұнатпаса да, мен барлық жан-тәніммен сізге жақындауға тырысамын». Мақсаты: баланы төмен эмоционалды қабылдау, амбиваленттік, айқын немесе ашық бас тарту; жоғары талаптар мен моральдық жауапкершілік жағдайында тәрбиелеу; өзін-өзі төмен бағалау және өзін-өзі қабылдау; МЕН-тұжырымдамасы дамуының бұрмалануы; кінәлі сезіну; үрей және қорқыныш; эмоциялық тәуелділік; үрейленетін немесе амбивалентті байланыс түрі.

4. «Мен отбасыма қажет емеспін және мені ешкім ұнатпайды, мені тыныштықта қалдырыңыз». Мақсаты: қабылдау амбиваленттілігі, айқын немесе жасырын қабылдамау; қатыгездік; қарым-қатынастың авторитарлы-директивті стилі; ата-аналардың қатаңдығы (амбивалентті және ұрып-соғушы); өзін-өзі қабылдауы төмен; агрессивтілік және дұшпандық; жоғары үрейлену; махаббат пен қамқорлықтың жеткіліксіздігі [4, 154-б.].

Отбасындағы эмоционалдық климат тек қана ата-ананың балаға және баланың ата-анасына деген қарым-қатынасымен ғана емес, сонымен қатар бала-ата-ана (А.С. Спиваковская, Г.Т. Хоментаскасу) диалектіндегі аффективтік өзара қарым-қатынас сипатымен анықталады. Олардың анықталу параметрлері қарым-қатынастың эмоциялық белгісі мен симметриялығы болып табылады. Тиісінше, өзара қарым-қатынас нұсқаларын атап өтуге болады. А.С. Спиваковская мен Г.Т. Хоментаскасу бала-ата-ана қатынастары жөнінде, баланың ата-анасының оған деген көзқарасын қабылдаумен және оның ата-анасына деген қарым-қатынасының ерекшеліктерімен анықталатын ішкі позициясының мынадай түрлерін бөліп көрсетеді:

* өзара, симметриялық қатынастар: эмоциялық өзара қабылдау. Бала өзінің отбасындағы қымбат жандардың, ата-анасының махаббатын сезінеді. Мұндай қарым-қатынастар баланың үйлесімді дамуын қамтамасыз етеді: жоғары өзін-өзі бағалау және өзін-өзі қабылдау, әлемге деген сенім мен тілектестік, ересектермен және құрдастарымен ынтымақтастыққа дайын болу;

* екі тарап та – ата-аналар да, балалар да бір-бірін өзара қабылдамайды. Балада, әдетте, аномальды даму нұсқасынан басқа, ата-аналарға деген теріс көзқарас болады және ата-аналардың эмоционалдық бас тартуының немесе қарым-қатынасының салдарынан болып табылады. Нәтижесінде балада қоршаған ортаға деген араздық, агрессивтілік, өзін-өзі

қабылдаудың төмен деңгейі, жағымсыз амбивалентті өзін-өзі бағалау қалыптасып, балада демонстрациялық, әлеуметтік-арандатушылық, наразылық мінез-құлқы жиі байқалатын болады;

* Қысымсыз, асимметриялық қатынастар: бір жақты ата-ана махаббаты. Бала ата-анасын жақсы көреді және олардың қамқорлығының, зейінінің, шексіз мейірімділігінің және махаббатының нысаны болып табылады. Баланың өзі ата-анасына қатысты эмпатия, эмоционалдық бауыр басуы, жылуы жоқ, шеттетілген позицияны алады. Әдетте мұндай өзара қарым-қатынас түрі отбасындағы кумирдің түрі бойынша тәрбиелеу немесе тәрбиелеу түрі бойынша тәрбие берудің нәтижесі болып табылады. Балада өзін-өзі бағалау жеткіліксіз қалыптасады, эмоционалдық-тұлғалық эгоцентризм салдарынан қарым-қатынас қиындап, жанжал туындайды. Жаңа әлеуметтік жағдайға, жаңа әлеуметтік ортаға бейімделудің қиындықтары байқалады.

Қазіргі заманғы ата-аналар өз баласымен жылы және эмоционалдық қарым-қатынас жасауға уақыт бөлуден гөрі өз міндеттерін кәсіби мамандарға беруді жөн санайды. Себебі балалармен кәсіби маманның жұмыс істеуі оңай екені белгілі. Мұндай кәсіпқойлардан тұтас балалық шақтың индустриясы тұрады және жыл сайын бұл сала жаңа мамандықтармен толықтырыла бастады, мысалы коуч, коучинг, психолог, мотиватор және т.б., олардың көпшілігіне тіпті орыс тілінде атаулары жетіспейді.

Коучинг – бұл ең алдымен тыңдау және есту қабілеті бар маман. Қазіргі таңда сәнді сөздердің бірі коуч немесе коучинг болды. Ата-аналар коучингті қандай да бір дағдыларды дамыту арқылы қойылған мақсаттарға қол жеткізуге мүмкіндік беретін психологиялық тәжірибе ретінде жиі таңдайды. Коучинг кезінде жұмыстың көп бөлігі балалармен (ересектер сияқты) кері байланыс жасап, оларды тыңдап, сөйлеседі. Бұл балаға күрделі мәселені қойып, оны өзі табуға, оны атауға және оны шешудің дұрыс жолын табуға мүмкіндік береді. Себебі, баланы мұқият тыңдау, түсіну кез келген ата-ананың маңызды функциясына кіреді [5, 104-б.].

Қазіргі таңда отбасындағы психологиялық жайлылық, өскелең ұрпақтың жан-жақты дамуына көңіл бөліне бастады. Барлық отбасының қалыптасуы бірдей болуы мүмкін емес, кейбір отбасыларда эмоционалдық қарым-қатынастың қалыптасқан дәстүрі жоқ десек те болады. Отбасындағы қалаулы және сүйікті балалар ата-аналарынан жеткілікті жылу мен түсіністік ала алмайды. Осыдан барып оларда ата-аналарға деген ренжу кешені қалыптасады, ал кез келген психолог бұл жағдайлармен күн сайын кездесіп отырады. Тіпті, ақылды және өнегелі аналар мен әкелер де өз балаларына қарап, олармен қалай сөйлесетінін де білмей жатады.

Көбінесе коучинг көптеген отбасылық мәселелерді нақты шешумен айналысады. Кейбір отбасыларында ата-ана балаларынан өздерінің қол жеткізе алмаған армандарын жиі айтып, оларға қарағанда жақсы өмір сүруді талап етеді. Әлемдік әдебиеттерде түрлі жағдайлар жиі сипатталады, мысалы: ата-аналар балаларының өсіп келе жатқан шағынан бастап отбасылық кәсіпорынды жалғастыруды талап етеді, ал мұндай жағдайларда баласы өзін бақыттымын деп санайды. Бұл ретте директивалық, бірақ экономикалық тұрғыдан мақсатқа сай тұжырымдама пайда болады: «біз саған қолымыздан келгеннің бәрін берудеміз. Сен оны сақтап, жалғастыруың керек». Ал, кейбір ата-ананың ойы басқаша болады, олар баласына: «саған ештеңе берудің қажеті жоқ. Сен біз жетпеген жетістіктерге жетуің керек» деп талап етеді.

Енді, өзін басқа адамдармен үнемі салыстыратын ата-аналар да болады. Ол сыртқы бағалау жүйесінен тысқары болады. Оның балаға деген мынадай көзқарасы қалыптасады: «Сен көрші балалардан жақсы болуың керек. Сен ол баладан озып кетуің керек». Мұндай кезде ата-ана қалаған адамды қалай қалыптастыра алуға болатынын білмеген кезде, жаңашылдарға, коучингке жүгініп, ең аз дегенде сәнді трендке тартумен мақтана алады. Тек осындай жағдайларда коучинг балаға ешқандай пайда әкелмейді. Себебі, мұндай ата-

аналардың өздерімен психолог үлкен жұмыс жасауы қажет, оларға сыртқы факторлардан тәуелсіз өзін-өзі бағалауын көтеруі қажет. Егер ол мүмкін болса, онда балаларға басқаша қарауға болады. Сондықтан баланың тұлғасын құрметтей отырып, оның арманын түсіне отырып және оны қабылдай отырып, оны қандай болса да бағалай отырып тәрбиелеу керек.

Енді, отбасындағы ана мен қыз бала арасындағы мәселелерді қарастырайық. Анамен қарым-қатынас – бұл әрбір балада пайда болатын ең күшті байланыс. Қандай жағдай болмасын анамен қарым-қатынас өмір бойы мықты болып қала береді. Кей жағдайларда анасы болмайтын жерден жанжалды ушықтырып, қызымен қарым-қатынасын нашарлатып алады, ал кейбір жағдайларда туыстық байланыс қақтығыстардағы өзара түсіністікті күрделендіреді және әр тараптың сезімін қатты жаралайды. Әсіресе қызының анасымен қарым-қатынас жасау барысында осындай қиындықтарды бастан кешіреді.

Г.Г. Филиппова әйелде ана позициясының қалыптасуын және оның ата-ана қызметін жүзеге асыруға психологиялық дайындығын анықтайтын аналар онтогенезінің алты кезеңін бөліп көрсетеді [6, 240-б.].

Бірінші кезең – анасымен өзара іс-әрекет – онтогенездің әрбір сатысында сапалы жаңа формада әрекет ете отырып, құрсақтағы дамудан басталып және өмір бойы жалғасады. Ол ана мінез-құлқының құндылық және эмоционалдық негізін қалыптастыруды анықтайды. Анасы қызы үшін ана бейнесін қалыптастыратын маңызды тұлға, ал олардың арасындағы байланыс қызы мен анасының әлеуметтік-мәдени тәжірибесі. Ананың өзара іс-әрекет тәжірибесі – әйелдің аналық бірегейлігін қалыптастырудың негізі болып табылады. Ананың қызына деген қарым-қатынасы өз баласына деген құндылық қарым-қатынастың қалыптасуын анықтайды. Қыз баланың анасымен қарым-қатынас жасау тәжірибесі бұрмалауды, ұнатпауды, елемеуді бастан өткерген жағдайда, қыз балаға қатысты қатыгездік пен бұрмалауға дейінгі ананың мінез-құлқының бұзылу фактілері белгілі болады. Ана болу құндылығы қызда кейінірек өз анасының мінез-құлқының мәдени моделі және мен рефлексиясы негізінде пайда болады. Ана рөлін меңгеру процесі ассимиляцияның, сәйкестендірудің, ата-ана болуды саналы оқытудың психологиялық тетіктерімен реттеледі.

Екінші кезең – ойын, бұл ойында көрнекі модельдеу жағдайында ана рөлінің мазмұнында қыздың бағдарын қамтамасыз етеді. «Отбасы» және «ана мен қызы» ойыны бала үшін ананың мінез-құлқын тұрақты бейне ретінде көруі, ана рөлінің эталонын қалыптастыру саласында тәжірибе жасауға мүмкіндік береді. «Қызы мен анасының» ойыны ұзақ уақыт бойы ұлттық педагогикада қыз баланы болашақ ана болуға дайындау мектебі ретінде қарастырылды. Ата-аналардың қызына беретін алғашқы ойыншықтарының бірі қуыршақ болды. Қуыршақ анасынан қызына беріледі, оны сақтайды, арнайы дайындайды. Қыздар оған киім тігіп, ойын ойнап, мерекелерге шығарып салады. Қуыршақтың қалай ұсталғаны, қандай киімдердің болғаны, онымен қалай ойнағаны, оның анасымен қарым-қатынасының белгілі бір дәрежесін көрсетеді. Қуыршақтар қыз баланы болашақ отбасы өміріне дайындауда әлеуметтендірудің маңызды элементі болып табылады.

Үшінші кезең – нәрестені шынайы күтуге және оны тәрбиелеуге қыз баланы тартудағы күтушінің рөлі. Қазіргі отбасында бала күтуші екінші баланың туылуымен және баланы тәрбиелеу барысында үлкеннің қосылуымен байланысты. Қоғам тарихында он төрт–он бес жастағы қыз балалар алты айлық және одан да үлкен балаларға қамқорлық жасауға кірісе бастайды. Біріншіден, өмірдің алғашқы алты айында сәбилермен эмоционалдық-тұлғалық қарым-қатынас орнату. Екінші кезең кіші баланы күтуді жүзеге асыруда, оның әдіс-тәсілдерін меңгеруді көздейді. Мұнда сәбиді күтудің эмоционалдық сүйемелдеудің жеке стилі қалыптасады. Дәл сол кезде сәби күтуші өзінің ауыр, әлеуметтік маңызы бар қызметіне деген қажеттілігін және баланың жансаулығы мен денсаулығы үшін толық жауапкершілікті қабылдауға мүмкіндік алады. Мұнда бала күтуші сенситивті аймақтан алынып тасталады. Өйткені бұл жастағы қыз бала сәбиді күтуде қажетті техникалық шеберлікке және

құзыреттілікке ие болады, сондай-ақ болашақта ана болу перспективасы да, әлдеқайда жақын болады.

Төртінші кезең – аналық сфералардың мотивациялық негіздерін саралау мен қыз баланың жыныстық жетілу кезеңіне келеді. Бұл кезеңнің басты міндеті жыныстық өмір мен ана құндылықтарының бастапқы бөлінуінің негізінде интеграциялануы болып табылады. Баланы дүниеге әкелудің психологиялық даярлығы және жыныстық қарым-қатынастар, атап айтқанда, некеден тыс жүктілік және баланы тәрбиелеу, жүктіліктен сақтану және оны жоспарлау, ананың мотивациялық және құндылық-мағыналық саласының дамуын анықтайды.

Бесінші кезең – ата-ананың өз қызымен өзара іс-әрекет түрлерінің бірнеше кезеңдерін қамтиды: жүктілік және баланы күту, сәбиді дүниеге әкелу және оны тәрбиелеу, ана позициясының қалыптасуын анықтайды.

Алтыншы кезең – бұл баланың жеке тұлға ретінде (ерте жастан бастап) бауырмалдылығы мен сүйіспеншілігін қалыптастыру. Бұл кезеңде бала шекарасының дифференциясы мен қарым-қатынастың симбиотикалық түрін жеңу бағытында ананың балаға қарым-қатынасы қалыптасады.

Балаларды тәрбиелеу – бұл үлкен жауапкершілікті қажет етеді. Ата-аналарда ең көп психологиялық проблемалар баланың жыныстық жетілуі кезінде, яғни жасөспірімдік жаста пайда болады. Бұл кезеңде баланың жынысына қарамастан ата-аналар мен балалардың келіспеушілігінен олардың арасында қиындықтар туындайды. Бірақ анасының жасөспірім қызымен қарым-қатынасы ерекше назар аударуға тұрарлық. Жасөспірімдік жас – бұл, ең алдымен, ағзаның кешенді гормональды қайта құрылуы. Бұл балалық өмір мен ересек өмірдің арасындағы аралық кезең, ол күрделі психологиялық және физиологиялық өзгерістермен сипатталады. Бала өз келбеті мен дене бітімінің өзгеруін байқай бастайды, олар жиі қорқады немесе өз-өзіне ұнамайды, өзін жайсыз сезінеді, жалғыздықты қалайды, өзін қоршаған ортаға қарсы тұрудан зардап шегеді. Барлық осы көріністер жасөспірім жасқа арналған норма, бірақ көптеген ата-аналарға дұрыс жауап беру қиын. Мінез-құлықтың өзгеруі бала үшін де, оның анасы мен әкесіне де әрдайым ауыр болады [7, 351-б.].

Кейбір жағдайларда анасы мен қызы арасында келесідей дау-дамай түрі туындайды: анасының беделі екінші орынға кетеді, ал қызы отбасы мүшелерінен басқа адамдардың ойына құлақ сала бастайды, сөйтіп оның жаңа мүдделері пайда болып, басқаша қарым-қатынасты қабылдайды. Бұл жиі түсініспеушілік пен жанжалдың басталуына әкеледі. Егер балада болып жатқан өзгерістерге дер кезінде назар аудармаса немесе қарым-қатынастың үйлесімділігіне жұмыс істеуді бастамаса, жағдай өте жағымсыз болуы мүмкін: анасы жасөспірім қызының жиі дөрекі болатынын, ата-анасына тіл тигізетінін байқайды, ал кей кездері ата-аналар балаларының өздерін жек көретінін сезе бастайды. Әрине, бұл қиын әрі дұрыс емес іс-әрекет. Мұндай қарым-қатынасқа дейін өршуі ата-анаға байланысты болады, оған ата-ананың түсінігі мен қолдауы маңызды. Осы қиын кезеңде ана барлық мәселелерді шешу үшін баланы мықты және дана болуға тәрбиелеуі тиіс. Жыныстық жетілу кезеңінде анасы қызының келесі жаңа көріністеріне тап болуы мүмкін:

* комплекстер. Қыз өзін тартымсызбын деп санауы мүмкін, басқалармен өзін салыстырып, өзін басқаларға ұқсамайтындықтан уайымға салына бастайды. Жасөспірімдер үшін ішкі және сыртқы өзгерістерге ұқсас реакция қалыпты болып табылады. Бұл кездегі ананың міндеті – қызына жеке тұлға болып табылатындығын жеткізу. Көптеген ата-аналар баланың өзіне деген сенімсіздігіне назар аудармайды, бұл кейіннен әлдеқайда күрделі психологиялық проблемаларға айналып, психологтың көмегін қажет етуі мүмкін. Бұл кезеңде қыздар өз аналарын көп қажет етеді;

* құпияны сақтау. Кішкентай қыздан ересек қызға айнала отырып, ересек қыз бір кездері үндемей, оқшауланып қалуы да мүмкін, ал ата-ана осы өзгерісті тудырған себептерді ғана болжап отырады. Есіңізде болсын, бұл жағдайда жиі объективті себептер болмауы да

уақытында дұрыс әрекет етуді үйретпедім деп өзін кінәлі сезінеді. Қандай жағдай болса да, әрбір ана өз қызына ең жақсысын қалайды. Ерекше жағдайлар әлеуметтік қолайсыз отбасыларда есірткі, ішімдік пайдаланған жағдайда көрініс табады. Ата-аналарды таныстыру барысында ең жақсы армандары жүзеге асырылатын кезең ол өз балаларының мінсіз өмірі. Әрине, мұндай жағдай әрдайым сәйкес келе бермейді. Жаңа ұрпақтың ой-өрісі басқа, олар заманауи тұлғаны армандайды. Өмір стандарттары, моральдық құндылықтары, қызметтің түрлі салалары арасындағы басымдықтар өзгереді. Бұл жерде жиі келіспеушіліктер туындайды, өйткені анасы өзінің өлшемімен жақсы болашақты елестетеді. Осындай уақытта қызы өз дербестігін дәлелдеп, өз мүмкіндіктерінің күшін көрсетуге тырысады. Мұндай жағдайларда анамен қарым-қатынас қалыптаспайды.

Анамен қарым-қатынас түрлеріне тоқталатын болсақ, әрбір жаста баланың дүниетанымдық іс-әрекетінің өзгертін нақты түрі бар. Ересек қыз үшін, ең бірінші ерте жастан бастап анасы – бұл идеал, еліктеу үлгісі тұрғысынан оған тең келетін әйел баласы жоқ деп есептейді. Бірақ уақыт өте келе бұл сурет шашырап, өзгере бастайды. Жасына байланысты ана мен қыз бала арасындағы қарым-қатынас түрлерін қарастырайық:

- 12 жасқа дейін. 12 жас шамасына дейін, қыз баланың дүниетанымы отбасылық құндылықтарға шоғырланады. Оның әлемі анасы мен әкесінің айналасында болады, ал достары екінші рөлді атқарады. Осы кезеңде балалар өз проблемалары мен уайымдарымен бөлісуге бейім, келесі жас кезеңдеріне қарағанда ашық болады.

- 12-ден 18 жасқа дейін. Бұл қызының өмірінде барлық психологиялық және физиологиялық өзгерістер жүріп жатқан жасөспірімдер кезеңі. Ағзадағы гормондардың өзгеруі, қыздың мінез-құлқы мен оның өмірдегі аффективті әрекетіне әсер етеді. Онда дербестік сезімі үнемі өсіп, тәуелсіз болғысы келеді. Ананың беделі уақыт өте келе төмендей бастайды. Сол кезде анамен күрделі қарым-қатынасының алғашқы белгілері байқалады. Қызы анасының бойынан кемшіліктерді байқай бастайды, анасының үйреткен тәрбие әдістері мен ұстанымдарынан күмәнданады. Бұл жастық кезеңде отбасында жиі даудамайлар туындайды. Қыз жиі анасын сынайды, ал ол қызының мінез-құлқына қатты әсер етеді.

- 18 жастан тұрмысқа шыққанға дейінгі кезең. Қыз есейе бастаған кезде, оның өмірінде біртіндеп дамып келе жатқан көптеген қисық, әрі тура жолдар пайда бола бастайды. Әрине, анасы осы жолдардағы серіктестердің бірі болғысы келеді және қажет деп санайтын әдістермен өз қызын қолдауға тырысады. Бір жағдайларда ол қызын қиындықтардан сақтау үшін барлық жолдарға тыйым салады, ал кейбір жағдайларда қызының кішкене қателіктерін кешіріп отырады. Өз кезегінде, егер бұл шешім дұрыс болмаса, өзінше әрекет ету үшін өзінің кәметке толуы құқығын пайдаланғысы келеді. Қыздың алғашқы романтикалық қарым-қатынасы анасы жағынан қиын жағдайға алып келеді. Әрине, анасы қызының әрбір досын мұқият бағалайды және оның пікірі қызымен жиі сәйкес келмеуі де мүмкін. Бұл университетті немесе колледжді, болашақ мамандықты таңдауға да қатысты. Ата-ана үйінен кету анасы мен қызының өзара қарым-қатынасының барлық жадайын шиеленістіреді.

- Тұрмысқа шыққаннан кейін немерелерінің өсуіне дейін. Бұл анасы мен қызы арасындағы қарым-қатынас бір деңгейде қалатын өте көлемді кезең. Олар кез келген кезеңде өзгеруі мүмкін, уақыт өте келе қақтығыс айтарлықтай төмендей бастайды. Егер қызында тұрақты отбасы болса, әрине, ол анасы тарапынан мұқият бақыланып отырады.

- Жас отбасыларда балаларының пайда болуымен көпшілігінде әжелері немерелерінің тәрбиесіне араласқысы келеді. Әдетте жас ата-аналардың көзқарастары әжесінің дәстүрлі көзқарасымен жиі сәйкес келе бермейді. Бұдан басқа, әйел ұрпақтан-ұрпаққа сәл одан әрі қозғалғанда, ол бәсекелестік сезімін басынан кешіреді. Ешқайсысы қартайғысы келмейді. Сондықтан ол барынша пайдалы болуға және оның пікірімен санасуы үшін бәрін жасауға тырысады. Көбінде қызының өзінің отбасы пайда болған кезде ата-анасын ұмыта бастайды және анасымен туыстық байланысы айтарлықтай әлсірейді. Әрине бұл жеке көзқарас. Егер

олардың қарым-қатынасы жақсы болса, немерелердің пайда болуы анасы мен қызын жақындастыра алады. Отбасы тәжірибесінің болуы бірінші кезекте болашақ ұрпақты тәрбиелеудің алғашқы кезеңдерінде өте пайдалы.

Кәсіби отбасылық психолог ата-аналардың жасөспірім жастағы балаларымен өзара қарым-қатынасына қатысты мәселелерді шешу тәжірибесімен айналысады. Егер ата-ана қызының есейіп, оған деген көзқарасты қалай табатынын білмесе, психологқа жеке кеңес алуға жазылу керек, мұнда психолог бір шешімін тауып, кеңес береді. Отбасында анасы мен қызы әрдайым ортақ тіл табыса бермейді, содан кейін олардың арасында келіспеушіліктер мен дау-дамайлар туындайды. Анасы бұл жағымсыз жағдайларды азайту үшін жұмыс жасайды. Әрқашан есіңізде болсын, сіз де осы жасөспірім кезеңнен өттіңіз. Сол кездерде сіз қандай сезімде болдыңыз, не туралы армандадыңыз? Бұл туралы көбірек ойланыңыз және қызыңызбен қарым-қатынаста, өткен естеліктерді жиі пайдаланыңыз. Отбасында дау-дамай туындаған жағдайда, ата-ана өзін барынша ұстамды көрсете отырып, баланың өз ойын айтуға мүмкіндік беруі керек. Бұл жерде бір-біріне шарт қоймай, екі тарап үшін тиімді жағдайларды ойластырып, қандай да бір мәселені уағдаласу әлдеқайда тиімдірек болады.

Қыз анаға сене алатынын сезінуі керек. Егер ол ашылғысы келмесе, оның жанына тиюдің қажеті жоқ. Жұмсақ әрекет ете отырып, онымен өзіңіздің өткен өміріңізбен бөлісіңіз, содан кейін ол сізбен тығыз қарым-қатынас жасағысы келеді. Жасөспірімдік шақ тұрақты емес, оның психикасы тұрақты өзгерістерге ұшырап отырады және сіз оны өз іс-әрекеттеріңізбен немесе сөзбен зақымдап алмауыңыз керек. Егер сіздің жасөспірімдік жаста анаңызбен қарым-қатынасыңыз жақсы болса, онда анаңыздың берген тәрбие әдістерін ескеріңіз. Ал егер сіз жасөспірім жас кезеңінде, анаңыздың өзін-өзі дұрыс ұстамайтынын сезсеңіз, анаңыздың қызын тәрбиелеудегі қателіктерін болашақта қайталамаңыз. Ең бастысы сіз балада болашақ ересек адамды көруді үйренуіңіз керек, сондай-ақ, қызыңыздың болашақ сипатының іргетасын қалайтыныңызды және оның қоршаған ортамен қарым-қатынасын нақты түсінуіңіз керек.

Есейген қызымен сенімді қарым-қатынастың кілті – махаббат пен өзара түсіністіктің үйлесімділігі. Егер анаға жасөспірім қызының уәждемесін түсіну қиын болса немесе ол сіздің ақылыңызды керек етпейді деп ойласаңыз да, сіз қызыңыз үшін ең қиын жағдайларда оған тірек болуға дайын болуыңыз керек. Есею кезеңінде қыздарға көмек көрсету керек. Қыздардың ойы бойынша оларды дәл қазір не қызықтыратыны туралы айтыңыз, мысалы: ер балалар, сән, музыка, киім, шаш үлгісі және т.б. туралы. Оны жақсылыққа үйретіңіз. Оның айтқанын тыңдап, өз пікіріңізді білдіріңіз, онымен бір кемеде болуға тырысыңыз, алайда ата-ана беделін жоғалтпаңыз. Оған көйлек таңдауға көмектесіңіз, бірінші күні өзін қалай ұстау керек диалог үшін ашық болыңыз. Ол сізге айта алмайтын, әсіресе қыз бен жігіттің қарым-қатынасына байланысты сұрай алмайтын сұрақтардың қалып кетпеуін қадағалаңыз. Әдетте қыздар өз аналарын, ақыл-кеңес беру барысында, оларды қуана тыңдайды. Егер сіз қызыңызға жақын болсаңыз, осы сенімді қарым-қатынастарды қолдауға тырысыңыз. Сіздің көмегіңіз арқылы ол қоршаған ортаны және ондағы өз орнын жақсы түсіне бастайды [10, 496-б.].

Қызыңыздың достарын дұрыс қабылдаңыз. Егер сіздің қызыңыз жаман ортаға түсіп кетеді деп қорықсаңыз, оның шеңберіндегі адамдарымен қарым-қатынас жасауға қызығушылық танытуға тырысыңыз. Егер сіз қандай да бір достар оған сай емес деп ойласаңыз, ол олармен қарым-қатынаста не іздейді? Мүмкін, оған бір нәрсе жетіспейді немесе бос орынды толтырғысы келеді? Қызыңызға достарыңызды үйге шақыруға кеңес беріңіз, сонда сіз оларды жақсы біле аласыз.

Отбасылық дәстүрлерге қолдау көрсету. Қызыңызбен бірге дүкен аралаңыз, мейрамдарды бірге тойлаңыз, отбасыңызбен бірге өткізілген уақыт сіздің қызыңыздың өмірінде маңызды орын алсын. Сондай-ақ, егер анасы мен қызында бірлескен

қызығушылығы болса, ол жақсы. Бұл оның еркіндігін шектемейді, сонымен қатар, отбасымен қажетті байланысты қамтамасыз етеді.

Өзіңізді ересек адам ретінде ұстаңыз. Бұл туралы шексіз айтуға болады – сіз ересек және ақылды адамсыз, демек, егер жағдай қиын болса да, дұрыс шешім қабылдай білуіңіз керек және қыздарға мәселені шешуге көмектесуіңіз керек. Тек қызын тыңдай отырып, оған сеніп, оның сезімін сыйлай отырып, сіз оның өмірінде не болып жатқанын дұрыс қабылдай аласыз. Жағдай өте қиын болғанда да, шешімін табуға тырысыңыз. Ерте ме, кеш пе, қызыңыз өседі және көңіліңіз бен түсіністігіңіз үшін алғыс білдіреді.

Мысал бола біліңіз. Қыздар үшін ең маңыздысы оған бағыт-бағдар беретін адамның ізінен жүру. Өзіңіздің қылықтарыңызбен, сөздеріңіз бен ақылдылығыңызбен сіз қызыңызды шабыттандыра аласыз және ол өскенде сіз сияқты болғысы келеді. Қызыңызбен адал болыңыз, ойыңызды ашық айтыңыз, оған өз уайымдарыңыз туралы не сезінетініңізді айтыңыз. Әсіресе, өткен өмірлеріңізбен, жастық шағыңыздағы қуаныштар мен қиындықтармен бөлісіңіз, сонда қызыңыз сізді жақсы түсініп, сізге көбірек құлақ асып, сізді құрметтей біледі. Ата-аналар қыздары үшін өміріндегі ең жақын адамдар, яғни олар өсіп келе жатқан балаға барынша қолдау көрсетуі қажет.

Барлық жағдайларда анасы мен қызы арасындағы даулы жағдайлар жеке мәселе. Бұл ұрпақ арасындағы өзара қарым-қатынастарға өз ізін қалдыратын тәрбие мен әлеуметтік ортаның ерекшеліктерімен көрінеді [11, 64–72-бб.]. Әрине, әрбір адам дау-дамайларға әр түрлі жауап бере алады, сондықтан бір жағдайда осы жақын адамдар арасында дау-дамай артады, ал екіншісінде – жай ашық әңгіме болып қалады. Анасы мен қызы арасындағы өзара қарым-қатынасты қалпына келтіру тәсілдері, көп жағдайларда қызы мен анасы арасындағы отбасылық дау-дамайларды қандай да бір көмексіз өзбетінше реттеуге болады. Бұл екі жақтың да қартаюынан болса керек. Ана мен қыз үшін бөлек әдістерді, яғни психологтардың кәсіби кеңестерін қарастырайық.

Психологтар анасымен нашар қарым-қатынасты жақсарту үшін қыздарға бірнеше кеңестер береді: түсінісу – анасы мен қызы әр түрлі заманға тиесілі. Олардың тәрбиелеу ортасы, әсіресе, әр онжылдықта адамдардың дүниетанымында елеулі өзгерістер орын алған қазіргі заман кезеңінде айтарлықтай ерекшеленеді. Жастар одан әрі білім алып, үлкендердің құлшынысы оянатын ынта көзіне ие. Бұл мәдени-жастық айырмашылықтар қыз бен ана арасындағы белгілі даулы жағдайлардың көпшілігіне негізделеді. Сондықтан, өзара қарым-қатынасты орнату үшін бұл факторды түсіну өте маңызды. Егер қызы сезініп, олардың айырмашылығын ескерсе, бұл олардың арасындағы түсіністікке ықпал етеді.

Сенім білдіру – осы жақын адамдар арасындағы қарым-қатынас қандай болса да, туыстас қан байланысын ешкім жоққа шығармайды. Бала он жылдан кейін де ана үшін мәңгі баласы боп қала береді. Оның инстинктары өз жастық шағының өмір сүру әл-ауқатына бағытталған, сондықтан әрбір қыз анасына тек қана жақсылықты қалайды. Ал, анасы жылдар бойы қызын ешбір жамандыққа қимайтын жалғыз адам. Өмірде барлық таныстары мен достары оған уақытша ғана адал болуы мүмкін. Бұл романтикалық қарым-қатынастарға да қатысты. Әрдайым өзінің баласы үшін әрекет ететін жалғыз ғана адам – ол ана. Егер мұны дер кезінде ұғынса, сенім ниеттің мейірімділігіне деген сенімділік пен мойындау белгісі ретінде де қалыптасады.

Интеграция – қызының өмірі қандай да бір қанық болса да, ол әрдайым анасы үшін бір орын табуы керек. Ол үшін анасының кішкентай балаға қамқорлық жасап, ең жақсы өмір сүру жылдарын бергенін түсіну керек. Ата-анасының қасына көшу немесе күн сайын көру міндетті емес, бірақ анасы қызының өмірінде қолдау мен маңыздылығын сезінуі маңызды. Қасындағы барлық адамдар қандай да бір маңызды шешімдер жөнінде дұрыс кеңес бере бермейді, бірақ өз ата-аналарын дер кезінде шешімдерімен хабардар ету керек. Мүмкіндігінше оларды өз өміріне тартып, кем дегенде бірнеше күнге өз балаларын тәрбиелеуге қатыстыру керек. Сондай-ақ, оларға мерекелерде немесе күнара жиі қоңырау

шалуға болады. Мүмкін, қыз үшін бұл қоңырау тек сөйлесу минуттары ғана болуы мүмкін, бірақ ана үшін бұл күн баға жетпес минут болып саналуы мүмкін.

Қателіктер – қыздар тарапынан дау-дамайлардың көпшілігі анасы жасаған қателіктерді ұғынуға негізделеді. Олардың бөлінуі немесе осы тараптағы дау-дамай өзара қарым-қатынастың нашарлауын тудырады. Бұған жол бермеу үшін немесе орын алған жағдайларды реттеу үшін әрбір ересек адам қателік жасауы мүмкін және анасы идеал тұлға емес екенін түсіну керек. Мүмкін, кейбірі ол туралы әлі күнге дейін өкінеді, бірақ оның қызының көз алдында өзінің құнын төмендетуге жол бермейді. Егер олардың әрқайсысы бірін-бірін түсінгісі келмесе, бұл жағдай тығырыққа тіреледі. Егер қызы әркімнің қателікке құқығы бар екенін түсініп, анасының өмірін үлгі ретінде қабылдайтын болса, ол көптеген қиындықтардан құтыла алады. Бұл үшін ата-аналар өз мысалдарын көрсетеді. Өзінің емес, басқалардың қателіктерін көре отырып, жақсы бағытқа өзгеруі керек.

Психологтың көмегі – егер сіздің қызыңызбен қарым-қатынасыңыз тығырыққа тірелген болса, онда сізге және сіздің қызыңызға кәсіби көмек қажет болады, мұндай кездерде сіз әрқашан кәсіби маманға жүгіне аласыз. Кәсіби маманның міндеті – сіздің өміріңіздің барлық аспектілерін және сіздің отбасыңызда не болып жатқанын зерттей отырып, «ана мен қызы» тақырыбында жұмыс жасайды. Психолог ана мен қызы арасындағы өзара түсіністікті қалыптастыруға және отбасындағы үйлесімділікті қайтаруға көмектеседі, бұл жасөспірім қыздың да, оның ата-анасының да психологиялық жағдайы үшін өте маңызды. Психологтың өткізетін кеңестері толық құпия сақталады [12, 672-б.].

Қорытынды

Осылайша, қарастырылған материалдардан келесідей қорытынды жасауға болады: отбасындағы ана мен қыз бала арасындағы қарым-қатынасты қалыптастыру үшін отбасының әрбір мүшесі психологиялық білімдерін кеңейту керек, ата-ана мен қызы арасында достық қатынасты орнату керек, отбасының барлық түрімен қоғамдағы психологиялық мәселелерді дөңгелек үстелде талқылап, ойындағы, іс-әрекетіндегі қателіктерді жеңуге ат салысу керек деп есептейміз.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Кряжева Н.Л. Развитие эмоционального мира детей. – Ярославль: Академия развития, 1996. – 208 с.
2. Чернецкая Л.В. Психологические игры и тренинги в детском саду. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2005. – 128 с.
3. Bowlby J. Attachment, communication, and the therapeutic process. 1988. A secure base: Parent-child attachment and healthy human development. – P. 137–157.
4. Хоментаскас Г.Т. Семья глазами ребенка. – М.: Педагогика, 1989. – 154 с.
5. Гульчевский В.Г. Коучинг в воспитательной системе образовательного учреждения (из опыта работы школ и педагогов). – Ростов-на-Дону: Изд-во ГБОУ ДРО РО РИПК и ППРО, 2015. – 104 с.
6. Филиппова Г.Г. Психология материнства. – М.: Изд-во Института Психотерапии, 2002. – 240 с.
7. Молчанов С.В. Психология подросткового и юношеского возраста. – Москва: Юрайт, 2019. – 351 с.
8. Алмазова О.В., Дзукаева В.П., Садовникова Т.Ю. Использование метода семантического дифференциала в исследовании юношей и девушек о семье // Проблемы педагогики и психологии. – 2015. – №2. – С. 277–290.

9. Atemova K., Kabekeyeva K., Iskakova P., Zhumadullaeva A., Belgibayeva G. Application of national values in family training of Kazakh people. // Journal of Advanced Pharmacy Education and Research, 2018. – V. 8. - Iss. 4. – P. 45–50.
10. Азаров Ю.П. Семейная педагогика. Воспитание ребенка в любви, свободе и творчестве. – М.: Эксмо, 2015. – 496 с.
11. Асальюглы А., Шадинова Г.А., Джаппарова Р.Т., Колеген Г.Б. Проблема матери и ребенка в национальной демографической политике современного Казахстана // Ясауи университетінің хабаршысы. – 2019. – №1 (111). – Б. 64–72.
12. Эйдемиллер Э.Г., Юстицкис В.В. Психология и психотерапия семьи: монография. – 4-е изд. – Санкт-Петербург: Питер, 2015. – 672 с.

REFERENCES

1. Крижева N.L. Razvitie emotsionalnogo mira detei. – Iaroslavl: Akademiia razvitiia, 1996. – 208 s. [in Russian]
2. Chernetskaia L.V. Psihologicheskie igrы i treningi v detskom sadу. – Rostov-na-Donу: Feniks, 2005. – 128 s. [in Russian]
3. Bowlby J. Attachment, communication, and the therapeutic process. 1988. A secure base: Parent-child attachment and healthy human development. – P. 137–157. [in English]
4. Номентаýскас G.T. Semia glazami rebenka. – М.: Pedagogika, 1989. – 154 s. [in Russian]
5. Gýlchevskii V.G. Koýching v vospitatelnoi sisteme obrazovatel'nogo ýchrejdeniia (iz opyta raboty shkol i pedagogov). – Rostov-na-Donу: Izd-vo GBOÝ DRO RO RIPK i PPRO, 2015. – 104 s. [in Russian]
6. Filippova G.G. Psihologiya materinstva. – М.: Izd-vo Institutа Psihoterapii, 2002. – 240 s. [in Russian]
7. Molchanov S.V. Psihologiya podrostkovogo i rýnosheskogo vozrasta. – Moskva: Iýrait, 2019. – 351 s. [in Russian]
8. Almazova O.V., Dzýkaeva V.P., Sadovnikova T.Iý. Ispolzovanie metoda semanticheskogo differentsiala v issledovanii rýnoshei i devýshek o seme // Problemy pedagogiki i psihologii. – 2015. – №2. – S. 277–290. [in Russian]
9. Atemova K., Kabekeyeva K., Iskakova P., Zhumadullaeva A., Belgibayeva G. Application of national values in family training of Kazakh people. // Journal of Advanced Pharmacy Education and Research, 2018. – V. 8. - Iss. 4. – P. 45–50. [in English]
10. Azarov Iý.P. Semeynaya pedagogika. Vospitanie rebenka v liýbvi, svobode i tvorchestve. – М.: Eksmo, 2015. – 496 с. [in Russian]
11. Asalyogly A., Shadinova G.A., Djapparova R.T., Kolegen G.B. Problema materi i rebenka v natsionalnoi demograficheskoi politike sovremennogo Kazahstana // Iasaуi ýniversitetiniń habarshysy. – 2019. – №1 (111). – B. 64–72. [in Russian]
12. Eidemiller E.G., Iýstitskis V.V. Psihologiya i psihoterapiya semi: monografiia. – 4-e izd. – Sankt-Peterbýrg: Piter, 2015. – 672 s. [in Russian]